

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Joh. Jonstoni Thaumatographia Naturalis

Jonston, Jan

Amstelodami, 1661

Caput XXIV

urn:nbn:de:bsz:31-97032

Talacha dicta vermes similes iis, qui in lignis putridis existunt, principibus in mensis gratissimos esse. *Iohannes de Mandevilla* author est. *Tarantula* species sunt aranearum à Tarenta urbe. Sine noxa videntur conspectu, at morsu in symptomata inducunt varia. Isti enim à Tarantulis alii perpetuo canunt, alii rident, alii plorant, alii clamitant. Nam atra bile tentatis pro eorum temperamentis, omnia hæc adesse conspiciuntur.

CAPUT XXIV.
DE VERMIBUS.

ARTICULUS I.

DE VERMIBUS IN BRUTIS.

Vermium mater putredo est, quæ unde oritur, generalia naturalis scientiæ præcepta explicant. Hinc quia in Guinea magnæ existunt putredines, ob continuas aëris intemperies, vermium haud exigua ibidem invenitur copia. Intemperiem autem humidam & calidam illis gignendis esse idoneam exinde ostenditur, quod æstivis mensibus, auraque subtepidâ, horti plerumque limacibus, carnes vermibus abundent. Repertiuntur in brutis, plantis, & homine. Anno 1562 nefanda pecori lues fuit, natis circa regionem hepatis vermibus, ut *Cornelius Gemma* testatur. Ovium & arietum bisulcis unguibus vermiculus adhæret, qui nisi in comedendo eximatur, nausea & ventriculi afficit dolore. Mullus piscis ter tancum in vita parit, reliquo sterilis tempore. Nam in ejus utero vermiculi nascuntur, qui semen devorant. Aliis minuti quidam innaſcuntur, qui partum expellunt.

ARTICULUS II.

DE VERMIBUS IN
HOMINE.

R eperiuntur & in homine vermes. Nam & datur interdum sufficiens agens & illorum intra corpus materia, & multa exempla passim apud autores reperiuntur, quæ testantur jam à nobis positum. Anno 1549. multi in Hungaria circa Thayfa fuere flumen, in quorum lutræ & lacertæ inventæ corporibus. *Virus Wiero rusticus*, qui vermem octo pedes longum exclusit, rictu oris capiteque anati simillimum. *l. 3. c. 15. de præstig. demonum.* Lovaniensis puella, teste *Cornelio Gemma*, multa prodigiosa excrevit, inter cætera animal vivum, sesquipedem longum, pollice crassius anguillæ plane simile, nisi quod cauda pilosa fuerit. Puella apud Dodonæum, etucis simillimos eiecit, multipedes, & quidem adhuc vivos. *Hollerius l. 1. vermem* se in cerebro natum vidisse asserit. *Benivenius c. 100. Exemp. med.* Denique amicum se habuisse scribit, qui cum dolore capitis acuto, delirio, caligine oculorum & aliis pravis symptomatibus affigeretur, vermem tandem è dextera nate, palma longiorem eiecit, quo propulso omnis statim cum eo amotus languor. *Theophrastus de lumbricis ita scribit histor. plant. l. 9. c. ult.* Lumbricus gentium nonnullis natura inesse percipitur. Habent enim eum quasi ex parte Ægyptii. Arabes, Armenii, Syri, Cilices; è diverso Thracibus & Phrygibus nullo pacto innasciarrant. Inter Græcos Thebanis scilicet versari in Gymnasiis solitis, & ad summam Bæotis innasci lumbricum novimus. Atheniensibus nullo pacto. Admirandus vero ille vermiserat, quem mulier Illirica eiecerat. *Erat enim (ut Amatius Lusti curat. medic. Cent. 6. c. 74. describit) longitudinu quatuor cubitorum, latitudinu parva, & forte semiunguis, exigui, coloris albissimi, substantia intestinorum nescio quid spoliu colubrini pra se ferentiu.*

Nana

Nam hujus caput verrucosum erat, & album, ex quo corpus latum procedebat, & quo magis ad caudam accedebat eo strictius evadebat. Erat autem vermis hic unum tantum corpus, divisiones plures habens. Hujus namque lati lumbrici portiuncula semina cucurbitæ præ se ferebant, qui intra se nihil continebant, ob corporis sui lati compressionem.

ARTICULUS III.
DE VERMIBUS IN
PLANTIS.

Plantis omnibus, ut herbis, fruticibus, arboribus sui sunt vermes. Exitiosus qui in radicibus. Arbor enim quantacunque sit & floreat, exarefcit, ut testatur *Aldrovandus l. 6. de Insectis c. 4.* Suntque fidi testes, qui in radicibus quercuum, Vermem adeo veneficum innasci credunt, ut calcatus solum plantas pedis excoriet. Reperiuntur parvi atque candidi in spongiola cynosbati, quæ quidem foris pilosa & mollis, in medio autem tam duræ ac solidæ substantiæ, ut vix acuto instrumento pertundi queat. In Albuco gignuntur, qui in aliud animal volatile, floridumque transfigurantur, quod, cum herba florere incipit, eroso statim operculo avolat. Prodidit *Plinius l. 10. c. 6.* quosdam putare, quod Ocimum commanducatum, & in Sole positum, vermes adferat. Si nucem juglandium cortices virides contuseris, & in aquam immiseris, deinde certâ madefeceris, aut consperferis, nascetur vermium copia, utilis admodum piscatoribus. *Carol. Stephan. Agricult. l. 3. c. 34.* Quemque autem vermem, in sua natum arbore, in aliam translatum non vivere scribit *Theophrastus s. de causis plant.* Narrat etiam *Joachimus Fortius* se vidisse, qui ex avellana, quæ vermem continebat, affirmabant serpentem magnitudine & forma educatum. Nam nucem usque ad vermem divisa, eoque illæso, nucem in lacte condebant, & vas Soli exponebant, sed ita ut vermis à Sole haud tangeretur. Ob id, ea parte, qua
Sol

Sol radiabar, vas contegebant; ita multis diebus alebant. Post lacte addito, rursus exponebant Soli. Lac autem ovillum esse oportet. Referunt etiam vermem, qui in ruta foliis invenitur, iisdem educatum viginti diebus supervivere. De causis eorum plane & plene Theophrastus, cujus verba appono. Mali morbi autem (ut in summa dixerim) omnibus feminibus, ob alimenti calique temperiem eveniunt, videlicet cum plus minusve alimentum prabetur, aut aer immodice humidus siccusve est, vel etiam cum non tempestive humescit. Sic enim & vermes ciceri, cicercula, pisoque innascuntur, & eruca cicerculis, cum priusquam fuerint resiccata, dies interim fervidi accesserint; ciceri vero cum salugine ablata dulcedinem ceperit: quippe natura ubique animal gignit, modo calor cum humiditate ratione debita coeat. Humiditas enim seu materia subjacet calori, ad excoctionem conficiendam, quod vel in tritico evenire videmus. Vermes enim ejus radice creantur, cum post sementem flatus Austrini crebro inceserint. Tunc enim radice humescente, & aere calido, radicem caliditas putrefaciens animalia procreat. Vermis inde enatus continuo radicem erodit. Singulis enim ex eisdem rebus generationem alimentumque natura praescripserat. Alterum genus vermis ingignitur, cum humor effundi nequit, conclusus siccitate aeris circumfusi; tunc enim color, confecta putredine contrahit. Tunc pabulum idem ei quoque subministratur. Hoc idem & malis & omnino arboribus evenire videtur, quae ex siti vermiculantur. Quod enim parum humoris sit, idque in arbore maneat, putredinem conficit, ex qua vermis, contra enim alimenti copia suppetit; tunc enim succus ad superiora transmittitur, & quia largior vincit, nec potest putrescere. Huic proximum, quod & vitibus evenit. In his enim austro potissimum vermes ipse vocitate gignuntur, utpote cum ista humescant, & aer satifacet, tum ii quoque materiam sibi congenerem statim erodunt. Item carpe in oleis pari ratione creantur, & quae in reliquis solent consistere, & cum germinant & cum florent, vel & post florem. Enim vero omnia ex simili causa proveniunt. Sed vitibus hoc potissimum

E X
 fymus evenit
 ne sacrum in fip
 dno qd, facillit
 mone nequatur
 unida, neq

A
 DE VE

IN Gange ha
 nis brachiis
 re adscribunt
 es, mortific
 Alianus ver
 tant in longi
 totum puer v
 sibe unus dens
 pu, fere cub
 quodcunque
 in. Inerdu
 padens & la
 & in quodci
 rum digitor
 ile. Hamur
 caljunctio etia
 nem & funem
 mordetur.
 in humum im
 Tringta viti
 accincti, &
 si percutere
 trahunt & e
 paelum ad Su
 rafa callium
 ubi sextatio
 borea est vis
 mina quem
 Elian. Eod

tissimum evenit, quia natura prahumida sunt, & humor earum inspidus fit atque aquosus. Humor enim, qui talis est, facillime affici potest. Nonnunquam ipse omnino nequeunt generari, sed loco placidi spiritus, neque humido, neque succoso.

ARTICULUS IV.

DE VERME INDICO
& MARTII.

IN Gange haud parvo miraculo dicuntur Vermes binis brachijs 60 cubitorum caerulei esse; hisque tantae adscribuntur vires, ut Elephantes ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. *Alianus* vero Vermem Indicum facit septem cubitorum in longitudine, crassitudine tali, ut decem annorum puer vix complecti possit. Ei in superiori oris sede unus dens est, & inferiori alter, ambo quadranguli, fere cubiti longitudinem habent, tam validi, ut quodcumque animal iis comprehendit facile conterat. Interdum ima in sede fluminis versatur, cono gaudens & laritans: Noctu vero ad terram procedit, & in quodcumque incidit, corripit. Ejus pellis duorum digitorum crassitudine est: modus eum capiendi iste. Hamum robustum ad ferream catenam alligant, adjuncto etiam fune ex albo latoque lino. Lanis autem & funem & hamum involvunt, ne à verme prae-mordeatur. Tum agnum aut haedum ad illecebram in hamum implicant: deinde in fluvium demittunt. Triginta viri singuli cum jaculo, loro inserto, & ense accincti, & è cornu sudibus instructi bene robustis, si percutere sit necesse, adsunt; hamo dein correptum trahunt & extractum interficiunt; triginta dies appensum ad Solem relinquunt, atque ex eo in stictilia vasa crassum oleum stillat; singuli vermes quinque olei sextarios reddunt. corpus reliquum inutile. Hujus ea est vis olei, ut sine ullo igne, ejus infusa hemina quemcumque lignorum acervum comburat. *Alian*, Eodem igne Persarum regem ajunt cepisse hostium

stium urbes. non extinguitur, nisi luto copioso & crasso. Mira vero videtur Martii vermis in Germania ratio, qui fœtum tantum in fœrentibus & putidis aquis gignit, qui intestinis similis est, & sola arena vescitur. Si nudis pedibus quis aquam illam ingredietur, ubi genus hoc animalculi in summo aquæ detinetur, circulum in cruribus recipit, ad eum usque locum, quo aqua pervenerit. *Card. l. 7. de var. c. 37.*

CAPUT XXV.

DE VESPIS.

Vesparum maxime generantur, cum equorum aut bouum coria lupinis eroduntur dentibus. Aliquando in capite cervi reperiuntur, in naribus nunquam. Hujusmodi autem vesparum fabricam ita constructa, ad *Pierium Valerianum* cum Belluni esset, ex cujusdam sylvæ solitudine allata est, quam hoc pacto descripsit. Septem sunt concamerationum orbes, alter super alterum, duorum digitorum intervallo imposti, pilularum, columellarumque interstitio distincti, ut unicuique commodum sit spatium, ad eundem & redeundum ad domos suas. Diameter orbium, ad quintum usque, duodecim circiter digitorum a quinto reliqui fastigiatim coarctantur, ut ultimus ad quinos senove digitos porrigatur. Major orbis primum quidem tabulatum, antiquo arboris ramo appensus erat, crusta superne ad omnes ventorum & pluviarum injurias contemnendas, solidata munitaque. Infra Hexagonales celle confertissima, ita reliqua tabulata eadem crusta cellisque eisdem fabricata, suisque columella singula sustentata. E superioribus vero stationibus bestiola omnes ad volaverant, medias concamerationes innumerabilis multitudo impleverat folliculo quodam tenuissimo: pro tegumento uniuscujusque loculi superinducto, quorum aliquot cum sustulissim, ad verti vespari capitibus ad imum redacti, domo: eas omnes complevisse. Quæ vero in inferioribus erant tabulati, tanquam Embrya videbantur vermiculorum instar imperfecta,